

Hagfors kommun  
683 80 HAGFORS

## **Genomförd kvalitetsgranskning av gymnasieskolors förmåga att få alla elever att fullfölja sin utbildning**

Skolhuvudman: Hagfors kommun  
Skola: Älvstrandsgymnasiet

Skolinspektionen har genomfört en kvalitetsgranskning av gymnasieskolors förmåga att få alla elever att fullfölja sin utbildning. Granskningen har riktats mot en gymnasieskola hos var och en av 27 huvudmän över hela landet (7 fristående och 20 kommunala), däribland ovanstående.

Granskningen har inriktats på hur skolan och skolhuvudmannen har tagit sitt ansvar och lyckats med sitt nationella uppdrag. Syftet med kvalitetsgranskningen är att den ska leda till förbättringar i verksamheterna så att andelen elever som fullföljer sin utbildning med slutbetyg och grundläggande behörighet till vidare studier ökar.

Granskningen utgår från de mål och krav som riksdagen och regeringen beslutat om och som skolan är skyldig att leva upp till, bland annat i skollagen (SL), läroplanen (Lpf) och gymnasieförordningen (GyF).

Varje skola har granskats av två inspektörer, som besökt skolan under två dagar. De har intervjuat elever, föräldrar, lärare, annan personal, rektor och företrädare för huvudmannen. Granskningen har även innefattat vissa lektionsbesök. Andra typer av underlag för Skolinspektionens bedömningar har varit statistik över elevernas kunskapsresultat och studieavbrott samt olika dokument som skolan har upprättat och telefonintervjuer med elever som avbrutit studierna. Till detta kommer en självvärdering, som rektor ombetts att genomföra tillsammans med företrädare för skolans elever och lärare samt annan personal som är berörd av granskningsområdet, exempelvis studie- och yrkesvägledare och företrädare för elevhälsan.

Kvalitetsgranskningen har inriktats mot ett urval av aspekter på det granskade området. Dessa är härledda ur vad som är centralt i det nationella uppdraget och vad som genom kunskapsbildningen på området (forskning, utvärdering, hittillsvarande inspektionsresultat) framstår som betydelsefulla faktorer eller frekventa svagheter. För varje aspekt tecknas bilden av ett förväntat tillstånd, som utgör kvalitetsgranskningens bedömningsnorm och förändringsmål. Det är format av det nationella utbildningsuppdragets mål och krav samt kunskapsbildningens rön om samband som påvisar funktionsduglighet eller brist på sådan.

Det förväntade tillståndet för varje granskningsaspekt ska ses som ett uttryck för huvudmannens och skolans skyldigheter gentemot eleverna och samhället. Därmed står elevens rättigheter i centrum för kvalitetsgranskningen. Övergripande är elevens rätt till en likvärdig utbildning.

# Beslut

Dnr 2008:350

2 (13)

SKOLINSPEKTIONEN

## Statistik

Den granskade skolhuvudmannens förmåga att få alla elever att fullfölja sin gymnasieutbildning illustreras med följande statistik, hämtad från Skolverkets databaser.

Tabell 1. Antalet nybörjare på skolan

|                                  | 2001       | 2002       | 2003       | 2004       | 2005       | 2006       | 2007       | 2008       |
|----------------------------------|------------|------------|------------|------------|------------|------------|------------|------------|
| <b>Skolan totalt</b>             | <b>140</b> | <b>146</b> | <b>171</b> | <b>184</b> | <b>157</b> | <b>151</b> | <b>176</b> | <b>165</b> |
| <i>därav</i>                     |            |            |            |            |            |            |            |            |
| <b>Nationellt program</b>        | <b>128</b> | <b>128</b> | <b>148</b> | <b>168</b> | <b>146</b> | <b>134</b> | <b>159</b> | <b>142</b> |
| Barn- och fritid (BF)            | 5          | 1          | 18         | 22         | 20         | 14         | 15         | 23         |
| Bygg (BP)                        | 7          | 10         | 5          | 8          | 7          | 8          | 13         | 8          |
| EI (EC)                          | 16         | 12         | 12         | 17         | 25         | 16         | 17         | 16         |
| Fordon (FP)                      | 7          | 5          | 8          | 13         | 8          | 5          | 9          | 10         |
| Hotell- och restaurang (HR)      | 9          | 11         | 15         | 6          | 12         | 13         | 7          | 8          |
| Industri (IP)                    | 3          | 0          | 5          | 11         | 7          | 9          | 12         | 13         |
| Naturvetenskap (NV)              | 22         | 21         | 25         | 26         | 19         | 25         | 17         | 15         |
| Omvårdnad (OP)                   | 8          | 9          | 22         | 10         | 11         | 13         | 6          | 12         |
| Samhällsvetenskap (SP)           | 42         | 49         | 29         | 40         | 31         | 19         | 43         | 25         |
| Teknikprogrammet (TE)            | 9          | 10         | 9          | 15         | 6          | 12         | 20         | 12         |
| <b>Individuellt program (IV)</b> | <b>12</b>  | <b>18</b>  | <b>23</b>  | <b>16</b>  | <b>11</b>  | <b>17</b>  | <b>17</b>  | <b>23</b>  |
| - PRIV                           |            |            |            |            |            |            |            |            |
| - IV                             | 12         | 18         | 23         | 16         | 11         | 17         | 17         | 23         |

Källa: Skolverkets statistik (uppgifterna gäller per den 15 oktober respektive år)

Tabell 2. Resultatmätt för elever som startat sin gymnasieutbildning på skolan

|                                                                                                     | Nybörjare 2001 |         | Nybörjare 2002 |         | Nybörjare 2003 |         | Nybörjare 2004 |         |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------|---------|----------------|---------|----------------|---------|----------------|---------|
|                                                                                                     | Skolan         | Riket   | Skolan         | Riket   | Skolan         | Riket   | Skolan         | Riket   |
| <b>Antal nybörjare</b>                                                                              | 140            | 106 252 | 146            | 109 826 | 171            | 112 593 | 184            | 118 668 |
| <b>Nybörjarnas genomsnittliga meritvärde från årskurs 9</b>                                         |                |         |                |         |                |         |                |         |
| Totalt                                                                                              | 194            | 201     | 194            | 202     | 190            | 203     | 197            | 204     |
| Exkl. elever med IV som startprogram                                                                | 204            | 213     | 208            | 214     | 205            | 215     | 208            | 217     |
| <b>Andel (%) av nybörjarna som erhållit slutbetyg inom 4 år</b>                                     |                |         |                |         |                |         |                |         |
| Totalt                                                                                              | 71             | 75      | 74             | 75      | 63             | 75      | 68             | 75      |
| Exkl. elever med IV som startprogram                                                                | 76             | 82      | 80             | 82      | 72             | 82      | 74             | 82      |
| <b>Andel (%) av nybörjarna som erhållit slutbetyg från startskolan inom 4 år</b>                    |                |         |                |         |                |         |                |         |
| Totalt                                                                                              | 69             | 67      | 69             | 68      | 56             | 68      | 66             | 68      |
| Exkl. elever med IV som startprogram                                                                | 73             | 75      | 75             | 75      | 65             | 75      | 71             | 75      |
| <b>Andel (%) av nybörjarna med grundläggande behörighet till universitet och högskola inom 4 år</b> |                |         |                |         |                |         |                |         |
| Totalt                                                                                              | 63             | 67      | 70             | 67      | 58             | 67      | 63             | 67      |
| Exkl. elever med IV som startprogram                                                                | 67             | 74      | 76             | 74      | 66             | 74      | 69             | 74      |
| <b>Andel (%) av nybörjarna med lägst betyget Godkänt i alla kurser i slutbetyget inom 4 år</b>      |                |         |                |         |                |         |                |         |
| Totalt                                                                                              | 46             | 48      | 49             | 48      | 42             | 48      | 48             | 48      |
| Exkl. elever med IV som startprogram                                                                | 49             | 53      | 55             | 53      | 48             | 53      | 52             | 53      |
| <b>Genomsnittlig betygspoäng för nybörjarna som erhållit slutbetyg inom 4 år</b>                    |                |         |                |         |                |         |                |         |
| Totalt                                                                                              | 13,7           | 14,1    | 14,0           | 14,1    | 13,9           | 14,1    | 14,1           | 14,1    |
| Exkl. elever med IV som startprogram                                                                | 13,8           | 14,2    | 14,1           | 14,2    | 14,0           | 14,2    | 14,1           | 14,2    |

Källa: Skolverkets statistik

## 1. Strategi för att alla elever ska fullfölja utbildningen

Gymnasieskolan syftar till att ungdomar skall genomgå en fullständig gymnasieutbildning (Lpf 1.3). Det krävs att skolhuvudmannen och skolan har en strategi för att utforma utbildningen så att detta blir möjligt för alla elever. Målet är att varje elev fullföljer utbildningen på ett nationellt eller specialutformat program (eller på en motsvarande utbildning i en fristående skola) fram till ett slutbetyg. Dessutom eftersträvas att eleven når kunskapsmålen – dvs får lägst betyget Godkänt – i alla ingående kurser eller åtminstone i de 90 procent av kurspoängen som ger grundläggande behörighet till högskolestudier. Utbildning är en komplex verksamhet och en sådan strategi måste avse helheten av skolans insatser. Strategin måste också först och främst vara proaktiv, dvs redan från början utformad så att varje elev kan lyckas med utbildningen (i motsats till reaktiv, som innebär att rätta till i efterhand när problem redan har uppstått).

Hur man avser att nå de nationella målen för utbildningen, som är fastställda av riksdag och regering, ska – för kommunal verksamhet – redovisas i skolans *arbetsplan*, som beslutas av rektor, och i kommunens *skolplan*, som antas av kommunfullmäktige (2 kap 8 § SL, 1 kap 13 § GyF, Lpf 2.6). Arbetsplanen ska utarbetas under medverkan av lärare, övrig berörd personal och representanter för eleverna. Dessa grundläggande dokument bör innehålla information om hur skolan arbetar för att alla elever ska kunna klara av en fullständig utbildning. Vad skolplanen och arbetsplanen säger måste också vara känt av dem som

## Beslut

Dnr 2008:350

4 (13)

är berörda: rektor, lärare, annan personal, elever och föräldrar. För att vara meningsfull måste strategin också tillämpas i praktiken och vara effektiv för sitt syfte.

Skolans rektor är chef för lärarna och övrig personal och har ansvar för att verksamheten som helhet inriktas på att nå de nationella målen, och rektor har ansvar för skolans resultat (Lpf 2.6). Rektor ska verka som pedagogisk ledare för skolan och särskilt arbeta för att utbildningen utvecklas, i syfte att eleverna ska nå målen för utbildningen (Lpf 2.6, 2 kap 2 § SL).

Forskning visar att särskilda insatser behövs för att förebygga studieavbrott hos elever som enligt erfarenhet löper större risk att inte lyckas med sin utbildning. Detta gäller t ex elever med utländsk bakgrund, elever vars föräldrar har kortare utbildning, elever på yrkesförberedande och individuella program samt elever på utbildningar där de tillhör det underrepresenterade könet.

### *Skolinspektionens bedömning*

Älvstrandsgymnasiets strategi för att få alla elever att fullfölja utbildningen tar sin utgångspunkt i ett mer utvecklat kvalitetsarbete. Utifrån resultaten har skolan vidtagit ett antal åtgärder för att göra personal och elever delaktiga i processen att nå kvalitetsförbättringar.

I skolans arbetsplan (kallad verksamhetsplan) listas fyra lokala förbättringsmål för innevarande läsår. Förbättringsmålen syftar till att höja kvalitetsarbetet och få eleverna att ta ett större ansvar för sina studier och därigenom bli godkända, det vill säga fullfölja sina studier. Förbättringsmålen är:

- Infärgning och ökad samverkan
- Stöd och hjälp
- Ökad närvaro
- Målstyrd skola.

Under innevarande år har skolan i synnerhet prioriterat arbetet med ökad närvaro i idrott och hälsa. Många elever har tidigare saknat betyg i ämnet och därmed inte kunnat fullfölja sin utbildning och få slutbetyg. Arbetet har bland annat inneburit att man diskuterat idrottsämnets innehåll och betygssättning. Skolan avser att i ämneslagen föra en liknande diskussion avseende andra ämnen. Insatserna avser att vara förebyggande.

På Älvstrandsgymnasiet finns en hög medvetenhet om de faktorer som påverkar elevernas möjligheter att slutföra en fullständig gymnasieutbildning. Arbetet i skolan är organiserat i programarbetslag och ämnesarbetslag som bl.a. har det uttalade uppdraget att minska frånvaron. I synnerhet har närvaron förbättrats i kursen Idrott och hälsa A.

I kommunens skolplan finns inga uttalade strategier för att få alla elever att fullfölja sin utbildning.

## 2. Kontroll över vilka resultat som nås och deras orsaker

Skolhuvudmannen, rektor och lärarna har – på var sin nivå – ansvar för att de nationella målen uppfylls och bestämmelserna följs (1 kap 12 § SL). För detta måste de kontinuerligt och systematiskt skaffa sig en bild av vilka resultat eleverna når och hur framgångsrika skolans insatser är. Detta gäller för både skolan som helhet och den enskilda eleven.

Rektor ska se till att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen, skolplanen och arbetsplanen (Lpf 2.6, 1 kap 13 § GyF). Kommunen ska kontinuerligt följa upp och utvärdera skolplanen (2 kap 8 § SL). Skolans lärare ska utvärdera undervisningen tillsammans med eleverna, utifrån de nationella målen (Lpf 2.3).

För att ta ansvar för verksamhetens resultat krävs inte bara en beskrivning av vilka resultat som nåts och en bedömning av hur de förhåller sig till de nationella målen. För att kunna förbättra verksamheten måste också orsakerna bakom resultaten bedömas, framför allt kvaliteten i undervisningen. Detta är en uppgift för rektor, som är ansvarig för skolans resultat och utveckling och ska hålla sig förtrogen med det dagliga arbetet i skolan (2 kap 1 § SL). För ökad måluppfyllelse är det viktigt att rikta fokus mot framför allt orsaker i verksamheten – inte individen som verksamheten i stället ska anpassas efter. Forskning visar att det omvända ofta dominerar.

I en skriftlig kvalitetsredovisning ska skolan – och kommunen – varje år ge en samlad bedömning av i vilken utsträckning de nationella målen för utbildningen har förverkligats och en redogörelse för vilka åtgärder man avser vidta för ökad måluppfyllelse. Den centrala frågan om hur skolan lyckats med utmaningen att alla elever ska fullfölja sin utbildning bör behandlas i kvalitetsredovisningen. Redovisningen ska utarbetas under medverkan av lärare, övrig personal och elever, och elevernas vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta i arbetet (Förordning om kvalitetsredovisning inom skolväsendet).

### *Skolinspektionens bedömning*

Efter den inspektion som genomfördes av Skolverket 2008 har skolan utvecklat resultatanalyser och kvalitetsarbete. Skolan har god kontroll av måluppfyllelsen. Bedömningar av kvaliteten sker på rektors-, program- och ämnesnivå. Detta har lett till att skolans resultat blivit allmänt kända och att åtgärdsprogram för elever i behov av särskilt stöd skrivs i större omfattning. Rektor menar emellertid att förankringen av skolplanen hos en del personalgrupper kan förbättras ytterligare genom att ta upp den i lärgrupper och ämnesgrupper.

Analys av resultaten har lett till åtgärder för att öka genomströmningen så som exempelvis ökad kontroll av närvaron. Lärgruppernas och ämneslagens behandling av resultaten har inneburit en genomlysning av verksamheten som leder rakt in i klassrummet till de olika lärarna. Rektorernas pedagogiska ledarskap har blivit tydligare och de pedagogiska diskussionerna intensivare med avsikten att förbättra studiemiljön och höja kvaliteten i utbildningen.

Det arbete som idag pågår för att höja kvaliteten kan utvecklas ytterligare. Det går ännu inte att se effekter av gjorda insatser eftersom arbetet startade först under våren 2008.

### 3. Utbud av passande utbildningar

Alla ungdomar ska – oberoende av kön, geografisk hemvist, sociala och ekonomiska förhållanden – ha lika tillgång till gymnasieutbildning (1 kap 2 § SL). Ungdomar ska så långt möjligt erbjudas plats på den utbildning de själva önskar. Kommunen ska erbjuda ett allsidigt urval av nationella program och antalet platser ska anpassas till elevernas önskemål (5 kap 5 § SL). Eleverna har också rätt att fullfölja utbildningen på det program och den inriktning som de tagits in och påbörjat studierna på, också efter flytt till annan ort (5 kap 16–17 §§ SL). Forskning visar att studieavbrott är vanligare bland elever som inte kommit in på den utbildning de helst vill gå.

Rektor ska ansvara för att utbildningen organiseras så att den så långt möjligt anpassas efter elevernas önskemål och val av kurser och så att återvändsgränder i studiegången undviks (Lpf 2.6).

Om en elev har uppenbara svårigheter att följa undervisningen på sitt studieprogram ska rektor vidta de åtgärder som behövs för att eleven ska kunna fortsätta studierna i gymnasieskolan. Det ska då övervägas om eleven ska gå om en eller flera kurser, byta till ett reducerat program eller ett annat nationellt program eller ett individuellt program (6 kap 14–15 §§ GyF). Skolan måste ha beredskap att flexibelt anpassa utbildningen så att elever som varit borta från undervisningen på grund av sjukdom eller kommer flyttande från annan ort kan ta igen missade moment (Lpf 1.2.14). Forskning visar att elever som kommit efter av sådana skäl löper större risk att avbryta studierna.

För att underlätta för eleverna att nå framgång i utbildningen och göra övergången mellan skolformerna mindre dramatisk bör barn- och ungdomsutbildningen ses som en helhet. Forskning visar ett starkt samband mellan låga studieresultat i grundskolan och ofullständig gymnasieutbildning. Forskning visar också att den så kallade gymnasiechocken, dvs en kraftig förändring av krav och arbetsformer vid övergång från grundskolan, är en förklaring till elevers studieavbrott.

Kommunen är skyldig att erbjuda gymnasieutbildning i form av specialutformade eller individuella program för ungdomar i kommunen – till och med det första kalenderhalvåret det år de fyller 20 år – som inte har tagits in på något nationellt program i gymnasieskolan eller en likvärdig utbildning. Detsamma gäller dem som har tagits emot på en sådan utbildning men som har avbrutit den (5 kap 13 § SL).

#### *Skolinspektionens bedömning*

Älvstrandsgymnasiet erbjuder 10 nationella program samt individuella program. Dessutom finns ett antal nationella inriktningar. Ambitionen är att erbjuda utbildningar som svarar mot de önskemål som finns hos kommunens ungdomar. En växande andel av kommunens ungdomar (85,5 procent) väljer att stanna kvar i kommunens gymnasieskola i stället för att söka sig till angränsande kommuner som exempelvis Karlstad. Sökbilden har emellertid förändrats över tid och idag har man svårt att anpassa antalet platser till antalet förstahandsansökningar. I nuläget finns för få platser vid de yrkesinriktade programmen medan man har svårt att fylla platserna på de studieförberedande programmen.

För de elever som inte kommit in på ett nationellt program eller avbrutit ett sådant finns individuella program. De individuella programmen förbereder eleverna för stu-

dier på ett nationellt eller specialutformat program. Eleverna kan studera på heltid eller kombinera studier och praktik. Även programinriktade individuella program erbjuds. De individuella programmen är i nuläget under omorganisation.

## **4. Goda vuxenkontakter och studie- och yrkesvägledning**

Det är viktigt att eleverna har tillgång till goda vuxenkontakter på skolan med lärare och annan personal som engagerar sig i elevens utbildning, har höga förväntningar, har tilltro till elevens förmåga, är lyhörd för elevens behov, ser helheten i elevens situation och tar ansvar för att åtgärder vid behov vidtas. Forskning visar att studieavbrott är vanligare bland elever som saknar detta.

Skolans insatser för att främja elevens möjligheter att fullfölja utbildningen bör vara förebyggande och komma till stånd tidigt. Forskning visar att bristande förebyggande insatser och problem som åtgärdas för sent eller skjuts på framtiden är orsaker till studieavbrott.

Lärarna ska fortlöpande ge varje elev information om elevens utvecklingsbehov och framgångar i studierna och dessutom samverka med hemmen och informera om elevernas skolsituation och kunskapsutveckling (Lpf 2.5). Minst en gång per termin ska eleven ges en samlad information om sin kunskapssituation i form av utvecklingssamtal med den individuella studieplanen som grund (7 kap 19 § GyF).

Lärare bör ges tillfälle att skaffa särskild social och kulturell kunskap för att förstå och bemöta eleverna. Forskning visar att sådan kompetens är betydelsefull och att den inte alltid finns i den utsträckning som krävs.

Skolans lärare, liksom annan personal, ska samverka med varandra i arbetet med att nå utbildningsmålen och därmed förebygga studieavbrott (Lpf 2.1). Skolan bör arbeta med att påverka de värderingar som finns på skolan för att de inte ska motverka möjligheterna för elever att fullfölja utbildningen. Forskning visar att orsaker till studieavbrott finns i så kallad marginalisering av elever. Exempel är att individuella och vissa nationella program värderas lägre än andra och att elever i behov av särskilt stöd betraktas som avvikande. Forskning visar också att elever som inte inser värdet av utbildning utan anser arbete som mer givande i högre grad avbryter studierna. Eftersom elevens situation även påverkas av faktorer utanför utbildningen måste skolan vid behov samverka också externt, exempelvis med socialtjänsten kring elever med social problematik.

Rektor har ansvar för att studie- och yrkesorientering organiseras så att eleverna får vägledning för att göra hållbara val inom skolan och av fortsatt utbildning och yrke. Skolan ska motverka sådana begränsningar i valen som grundar sig på kön och på social eller kulturell bakgrund. Eleverna ska få en väl utformad introduktion till gymnasiestudierna och i varje ämne eller kurs och få stöd att formulera mål för sina studier. Varje elev ska i dialog med skolan göra upp en individuell studieplan och revidera den vid olika tillfällen under utbildningen. Skolan ska arbeta för att varje elev utvecklar sin självkännet och sin förmåga till individuell studieplanering samt att varje elev medvetet kan ta ställning till fortsatt studie- och yrkesinriktning på grundval av samlade erfarenheter, kunskaper och aktuell information. Studie- och yrkesvägledare ska ha utbildning för sin verksamhet (Lpf 2.4 och 2.6, 2 kap 6 § SL).

Studie- och yrkesorienteringen ska bedrivas så att avbrott motverkas och så att inte andra vuxna i skolan avhänder sig sitt ansvar för att eleven får möjlighet att fullfölja sin utbild-

ning. Forskning visar att studie- och yrkesvägledare ibland främjar avbrott framför andra lösningar på elevens problem samt att hälften av de elever som avbröt studierna ångrar att de gjorde det. Forskning visar också att vissa lärare avhänder sig ansvaret för att hantera en elevs studieproblem genom att överlämna det till studie- och yrkesvägledaren samt att många elever inte haft någon kontakt med lärare om sina studieproblem innan de avbröt.

### ***Skolinspektionens bedömning***

Tidigare har man på Älvstrandsgymnasiet talat om vikten av vuxenbeteende hos eleverna och lagt ett stort ansvar för studiernas fullföljande på eleverna. I detta har hos många lärare legat en värdering att gymnasieskolan är en frivillig skolform och att det är upp till varje elev att ta sitt ansvar. Ett tydligare ansvar har idag lagts på lärarna. Lärarnas arbete med eleverna både i och utanför klassrummet lyfts fram som en viktig faktor för att få eleverna att fullfölja sin gymnasieutbildning. Mentorernas arbete är centralt för den kontinuerliga vuxenkontakten och för att samla en helhetsbild av elevens studiesituation. Utvecklingssamtal genomförs en gång per termin och elever och föräldrar menar att den information som ges där är av god kvalitet. Där uppmärksammas elever som riskerar att inte fullfölja sin utbildning. Intervjuer med elever visar emellertid att mentorerna fungerar olika väl på olika program. Eleverna på Barn- och fritidsprogrammet uppger till exempel att lärarna i allmänhet och mentorerna i synnerhet är ett mycket gott stöd för eleverna i deras studier, men även socialt. Till stöd för eleverna finns också en kurator på skolan. Skolan bör fortsätta arbetet med utveckla mentorsrollen på alla program för att ge alla elever samma möjligheter till stöd och utveckling i syfte att fullfölja gymnasiestudierna.

Eleverna på Älvstrandsgymnasiet har goda möjligheter att få vägledning i sina studier. Studie- och yrkesvägledaren är tillgänglig och har god kompetens att vägleda eleverna genom gymnasieskolan. Inför kommande studier och arbetsliv genomför studie- och yrkesvägledaren samtal med eleverna. Goda kontakter har också skapats med näringslivet.

I årskurs 9 informeras eleverna om valet till gymnasieskolan av studie- och yrkesvägledarna i grundskolan. Det finns en god samverkan med gymnasieskolan med målsättningen att de val som görs ska vara väl underbyggda och hållbara. Rektorn på Älvstrandsgymnasiet menar dock att det fortfarande förekommer alltför många omval.

## **5. En god studiemiljö**

Utbildningen bör vara utformad så att studiemiljön – elevernas arbetsmiljö – är trygg och ger lust att lära. Forskning visar att en negativ social skolsituation med bristande motivation, stress, mobbning och vantrivsel leder till skoltrötthet, som är en vanlig förklaring till studieavbrott.

Var och en som verkar inom skolan ska främja aktning för varje människas egenvärde och jämställdhet mellan könen (1 kap 2 § SL). Lärarna ska visa respekt för den enskilda eleven och i det vardagliga arbetet ha ett demokratiskt förhållningssätt (Lpf 2.2). Läraren ska stärka varje elevs självförtroende samt vilja och förmåga att lära. Läraren ska organisera

arbetet så att eleven upplever att kunskap är meningsfull och att den egna kunskapsutvecklingen går framåt (Lpf 2.1).

Ingen ska i skolan utsättas för någon form av kränkande behandling (Lpf 1.2). Var och en som verkar inom skolan ska aktivt motverka alla former av kränkande behandling, såsom mobbning och rasistiska beteenden (1 kap 2 § SL).

Eleverna ska ha inflytande över hur deras utbildning utformas, och lärarna ska utgå från att eleverna kan och vill ta personligt ansvar för sitt arbete i skolan (5 kap 2 § SL, Lpf 2.3). Forskning visar att elever som är delaktiga stärker motivationen, ansvarstagandet för studierna, självförtroendet och förmågan att lära. Lärarna ska planera undervisningen tillsammans med eleverna (Lpf 2.3). Skolans lärare ska se till att alla elever, oavsett kön och social och kulturell bakgrund, får ett verkligt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och innehåll i undervisningen samt uppmuntrar sådana elever som har svårt att framföra sina synpunkter att göra det (Lpf 2.3). Rektor ska verka för att skolans arbetsformer utvecklas så att ett aktivt elevinflytande gynnas (Lpf 2.6).

Elevernas skolarbete ska vara förlagt till måndag–fredag och så jämnt fördelat över dessa dagar som möjligt (3 kap 5 § GyF).

### ***Skolinspektionens bedömning***

Älvstrandsgymnasiet kännetecknas som helhet av en god och trygg studiemiljö. Det finns emellertid enligt elevvårdspersonalen elever som upplever en hög grad av stress. Enligt skolans rutiner ska lärarna planera in proven tillsammans med eleverna för att undvika anhopningar. Ett skrivschema finns för varje årskurs där lärarna och eleverna tillsammans ska planera in prov och redovisningar för att uppnå en jämn arbetsbelastning under läsåret. Trots detta är elevernas arbete ofta ojämnt fördelat och elever påpekar i intervjuer att det förekommer anhopningar av prov och inlämningsuppgifter alltför ofta. Det ojämna och tidvis höga studietempot kan vara orsak till att en elev avbryter sin gymnasieutbildning eller byter till ett annat program. Skolan behöver se över elevernas arbetssituation och skapa rutiner för en jämn fördelning av prov och inlämningsuppgifter. Det framkommer vidare vid intervjuer att skolan ofta beviljar elever att ha utökat program trots att detta kanske innebär en studiesituation som blir pressad. Det är av vikt att framhålla att en individuell prövning görs av elevens möjlighet att fullfölja ett utökat program.

Förhållningssättet mellan personal och elever är gott och Älvstrandsgymnasiets och förefaller vara en miljö där kränkningar är sällsynta. Den elevenkät som genomförts i årskurs 2 visar en entydig bild av en skola där man trivs, har studiero och känner sig trygg.

Elevernas inflytande över utbildningen varierar mellan program och lärare. I elevenkäten som genomförts i årskurs 2 anser mindre än hälften av eleverna att de får vara med och planera sitt skolarbete. Skolan behöver utveckla möjligheter till elevernas delaktighet och inflytande över utbildningen och på så sätt öka motivation och intresse för studierna hos eleverna i syfte att få eleverna att fullfölja sin utbildning. Som nämnts i tidigare avsnitt är detta en fråga som skolan måste balansera mot tidigare tendenser att lägga ett ensidigt ansvar på eleverna.

## 6. Anpassning till individen inom ordinarie undervisning

Skolan ska låta varje enskild elev finna sin unika egenart (Lpf 1.1). Alla elever ska få stimulans att växa med uppgifterna och möjlighet att utvecklas efter sina förutsättningar (Lpf 1.2.13). Lärarna ska utgå från den enskilda elevens behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt organisera arbetet så att eleven utvecklas enligt sina egna förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga (Lpf 2.1).

Rektor skall verka för att undervisningens uppläggning, innehåll och arbetsformer anpassas efter elevernas skiftande behov och förutsättningar (Lpf 2.6). Forskning visar att individanpassningen av undervisningen är mindre i gymnasieskolan än i grundskolan. Att undervisningen anpassas till individen är inte detsamma som individuellt – enskilt – arbete. Forskning visar att strävan efter individuell anpassning ibland leder till enskilt arbete, som inte behöver vara en ändamålsenlig arbetsform för att nå mål i läroplan och kursplaner.

Mängden tid för elevernas lärande i olika kurser bör anpassas till deras individuella förutsättningar, behov och mål, i stället för en schablonmässig fördelning av undervisningstiden utifrån kursernas gymnasiepoäng och i lika mängd för alla elever. Det bör också finnas en verklig möjlighet för eleverna att genomföra utbildningen i olika takt (5 kap 4c–4d §§). Skolan ska sträva efter flexibla lösningar för organisation och arbetsformer, och tidsutläggningen för elevernas lärande bör vara möjlig att förändra efter hand som elevernas behov och studieresultat utvecklas (Lpf 1.2.14).

Läroplanens kvalitetskrav syftar bland annat till att undervisningen ska utformas så att eleverna upplever den som meningsfull och attraktiv. Forskning visar att elevers ibland negativa erfarenheter av undervisningen ökar risken för att de avbryter studierna. Det kan t ex handla om för teoretiskt inriktad undervisning och för hög studietakt som bidrar till studietrötthet). Undervisningen ska präglas av variation och lärarna ska låta eleverna pröva olika arbetssätt och arbetsformer (Lpf 2.1 och 2.3). Skolan ska låta kunskap komma till uttryck i olika former – såsom fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet – som förutsätter och samspelar med varandra. Undervisningen får inte ensidigt betona den ena eller den andra kunskapsformen (Lpf 1.2).

Eleverna ska ges möjlighet att få överblick och sammanhang över kursgränserna samt att reflektera över sina erfarenheter och tillämpa sina kunskaper (Lpf 1.2.11). Skolan ska ta till vara de kunskaper och erfarenheter som eleverna har från annat håll än skolan. (Lpf 1.2.12). Lärarna ska i undervisningen utnyttja kunskaper och erfarenheter av arbets- och samhällsliv som eleverna har eller skaffar sig under utbildningens gång (Lpf 2.1). Undervisningen i kärnämnen bör anpassas till programmets karaktär, så kallad infärgning. Forskning visar att betyget Icke godkänt är särskilt vanligt i kärnämnen på yrkesförberedande program och att de låga resultaten bland annat beror på arbetssätt och undervisningens inriktning. Eleverna ska i skolan få utveckla sin förmåga att ta initiativ och ansvar och att arbeta och lösa problem både självständigt och tillsammans med andra. (Lpf 1.2.3). Den värld eleven möter i skolan och det arbete eleven deltar i är utformat så att det förbereder för livet efter skolan (Lpf 1.2). Eleverna tränas i att tänka kritiskt, granska fakta och förhållanden och inse konsekvenserna av olika alternativ samt i att närma sig ett allt mer vetenskapligt sätt att tänka och arbeta (Lpf 1.2.2).

### *Skolinspektionens bedömning*

Älvstrandsgymnasiet gör generella insatser för att anpassa undervisningen till olika elevgrupper. Tiden för genomförandet av en kurs varierar mellan olika program. Det är dock mindre vanligt att anpassningen sker på individnivå. Etappläsning utnyttjas inte heller som en möjlighet att anpassa undervisningen till elevers behov. Skolan bör här utveckla arbetet med individanpassning och använda de möjligheter som står till buds.

Rektorerna arbetar aktivt med att tydliggöra läraruppdragets innehåll och att bättre utnyttja lärarnas elevtid i den reglerade arbetstiden. Det pedagogiska utvecklingsarbete som sker i lärgrupper och ämneslag syftar till att utveckla olika och varierade arbetssätt utifrån elevers olika behov. Målsättningen är att på detta sätt få fler elever att fullfölja sin utbildning med godkända betyg i alla kurser. Man kan emellertid inte ännu se om insatserna haft önskad effekt eftersom arbetet pågått under en kort tid. Rektorerna menar att man kommit en bit på väg för att få varierade arbetssätt, men att det fortfarande finns arbete att göra för att strategin ska bli tydlig och omfatta av alla. Skolan har i det pedagogiska utvecklingsarbetet goda intentioner för ökad måluppfyllelse även om effekterna ännu inte kan mätas. Det är emellertid av stor vikt att insatserna utvärderas löpande.

Skolan behöver också utveckla arbetet med infärgning. Fysiska avstånd, där verksamheten är förlagd till tre olika skolenheter, och samläsning av kärnämneskurser är hinder som behöver överbyggas.

## **7. Särskilt stöd efter varje elevs behov**

Elever med svårigheter ska ges särskilt stöd av skolans lärare (Lpf 2.1). Rektor ska agera för att undervisningen utformas så att elever som behöver särskilt stöd och hjälp får det (Lpf 2.6). En elev ska ges stödundervisning om det kan befaras att han eller hon inte kommer att nå kunskapsmålen i kursplanerna, har uppdrag som elevföreträdare och behöver ta igen förlorad undervisningstid till följd av uppdraget eller av andra skäl behöver särskilt stöd (8 kap 1 § GyF). En elev som behöver det ska få studiehandledning på sitt modersmål (8 kap 5–6 §§ GyF).

Rektor ska se till att ett åtgärdsprogram utarbetas för varje elev för vilken det framkommit behov av särskilt stöd (8 kap 1a § GyF). I åtgärdsprogrammet ska det framgå hur skolan avser arbeta för att tillgodose elevens behov och hur åtgärderna kommer att följas upp och utvärderas. Stödbehov – och risk för att eleven inte kommer att fullfölja sin utbildning – bör upptäckas så tidigt som möjligt och skolan måste ha rutiner för att identifiera elever i behov av särskilt stöd.

Hög frånvaro är ofta ett tecken på svårigheter i studierna, och skolan måste systematiskt följa upp elevernas frånvaro och utreda orsakerna till den. Om en elev utan giltig anledning uteblir från skolarbetet ska rektor, om eleven är under 18 år, se till att en kontakt upprättas mellan skolan och elevens vårdnadshavare (6 kap 20a § GyF). Forskning visar att studieavbrott ofta föregås av hög frånvaro.

Särskilt stöd ska ges i alla kurser där eleven riskerar att inte nå målen. Stödet ska vara inriktat mot elevens behov och problem, ha tillräcklig omfattning för att nå målen och sättas in i god tid. Forskning visar att stödet är mer bristfälligt i gymnasieskolan än i grundskolan. Forskning visar också att elever som avbrutit sin utbildning efterfrågar särskilt stöd

## Beslut

Dnr 2008:350  
12 (13)

SKOLINSPEKTIONEN

som bättre hade svarat mot just deras behov och svårigheter samt att stödet till dem kommit för sent, haft för liten omfattning eller till och med saknats, framför allt i karaktärsämnen och i kärnämnen utöver matematik, engelska och svenska; endast 15 procent av dem som avbrutit studierna hade tagit del av särskilt stöd. Stödinsatserna måste vara ändamålsenliga och nå effekt. Det är nödvändigt att kontinuerligt utvärdera de insatser som görs, utifrån målen som de är inriktade på och de resultat som nås.

I första hand ska särskilt stöd ges inom eller i nära anslutning till den ordinarie undervisningen och inom ramen för ett nationellt eller specialutformat program, om eleven tagits in på ett sådant. Stödet ska så långt möjligt vara proaktivt och inte primärt ordnat som korrigerande efter att undervisningen i en kurs slutat och eleven fått betyget Icke godkänt. Särskilt stöd ska inte utformas så att kursens innehåll reduceras eller svårighetsgraden sänks. Forskning visar att detta i bland förekommer till och med för en hel klass, framför allt i kärnämnen på yrkesförberedande program. Reducerat program eller övergång till ett individuellt program får inte vara en ersättning för särskilt stöd. Forskning visar att de individuella programmen i bland används på det sättet.

### *Skolinspektionens bedömning*

Resultaten på Älvstrandsgymnasiet indikerar att stödinsatserna inte är tillräckliga. Särskilt stöd erbjuds framför allt i engelska, matematik och svenska. De elever som behöver särskilt stöd i andra ämnen får detta av undervisande lärare i viss utsträckning. Undervisningen bedrivs ofta i små grupper vilket ger utrymme för att ge stöd till elever som behöver detta. Lärarnas arbetsplatsförlagda tid utnyttjas likaså för att eleverna ska ha möjligheter till individuellt stöd vid behov. Det saknas systematisk uppföljning av effekterna av stödåtgärderna.

Skolan har arbetat mycket kring upprättandet av åtgärdsprogram. Lärarens ansvar har förtydligats och det upprättas idag fler åtgärdsprogram än tidigare. I åtgärdsprogrammen finns tydliga mål och tillfällen för uppföljning.

Elevhälsan ger stöd till lärare, men det finns behov av specialpedagogisk kompetens på skolan.

På Älvstrandsgymnasiet gör man en tydlig koppling mellan elevernas närvaro och deras resultat. Skolan har stramat upp hanteringen av elevfrånvaro, men ytterligare insatser behövs. I den elevenkät som genomfördes i årskurs 2 anser hälften av eleverna att uppföljningen av skolkande elever bör förbättras.

### **Samlad bedömning av förmågan att få alla elever att fullfölja utbildningen**

Skolverkets statistik visar att 68 procent av de elever som påbörjade sina studier vid Älvstrandsgymnasiet 2004 har slutfört dem med ett slutbetyg inom fyra år. Andelen med behörighet för högskolestudier uppgick till 63 procent. Detta kan jämföras med riksgenomsnittet 75 respektive 67 procent. Av de elever som påbörjade sin gymnasieutbildning vid Älvstrandsgymnasiet 2004 hade 48 procent ett slutbetyg med betyget Godkänt i alla kurser efter fyra år. Detta är i nivå med resultatet i riket.

Skolinspektionens samlade bedömning av skolans förmåga att få alla elever att fullfölja sin utbildning är att skolan kan komma längre i detta avseende, men att många lovvärda initiativ har tagits. I synnerhet har skolans kvalitetsarbete utvecklats på ett sätt som gynnar måluppfyllelsen. Resultatet av det förbättrade kvalitetsarbetet kan emellertid ännu inte avläsas, eftersom det gått för kort tid.

De stödinsatser som skolan erbjuder liksom det pedagogiska utvecklingsarbetet behöver följas upp för att se om de har avsedd effekt för att få eleverna att fullfölja sin gymnasieutbildning.

## Huvudmannens redovisning

Skolhuvudmannen ska senast den 7 oktober 2009 till Skolinspektionen inkomma med en redogörelse dels för vilka initiativ som tagits för att förbättra kvaliteten i de avseenden som uppmärksammats genom kvalitetsgranskningen, dels för hur insatserna avses leda fram till uttryckliga kvalitetsförbättringar.

Huvudmannens redogörelse sänds per e-post till den inspektör som undertecknat beslutet nedan till höger, under adress [fornamn.efternamn@skolinspektionen.se](mailto:fornamn.efternamn@skolinspektionen.se)

Vid ett senare tillfälle avser Skolinspektionen att följa upp effekterna av de insatser som huvudmannen och skolan vidtagit med anledning av den genomförda kvalitetsgranskningen samt hur huvudmannen och skolan säkerställt uppnådda resultat.

På Skolinspektionens vägnar

Anna Westerholm  
Avdelningschef

Barbro Nässén  
Undervisningsråd

I ärendets slutliga handläggning har också undervisningsråden Thomas Nilsson och Per Andersson deltagit.